1

ॐश्री

परिभाषते प्रायशो रूपभेदेनेति ॥ अत्र नामलिंगानुशासनं प्रायशो बाहुल्येन रूपभेदेन स्त्रीपुंनपुंसकं देयं ।
कुत्रचित्साहचर्यात्स्त्रीपुंनपुंसकं देयं क्वचित्तद्विशेषविधेः स्त्रीपुंनपुंसकं देयमित्यन्वयः ॥ अत्र नामलिं
गानुशासने प्रायशो बाहुल्येन रूपभेदेन रूपस्य भेदो रूपभेदः ङाप्विसर्गविंदुकृतस्तेन स्त्रीपुंनपुंसकं
देयं यथा लक्ष्मीः पद्मालया पद्मा कमला श्री हरिप्रिया षड्डोनेद्रकौ स्तंभो मणिः सलिलं कमलं जलं
क्वचिद्विशेषणपदस्यो रूपभेदः यथा कपोलौ तत्पुरोहनुरित्यत्र तत्पुरे इति विशेषणपदस्येन रूपभे
देन हनोः पुंस्त्वं क्वचित्सर्वनामपदस्यो रूपभेदो यथा कुतपः कुतैः स्नेहपात्रे सैवाल्पा कुतूपः पुमानि
ति अत्र सेत्युक्ते कुत्वाः स्त्रीत्वं निश्चितं लिंगेनानेतयोः साहचर्ये रूपभेदाभावेपि क्वचित्साहचर्यात्स्त्रीपुन
पुंसकं देयं यथा भविष्यगभिवनी भानुः करः विपदि स्सुपदं गालुपत्राभिवपुग्मानुविर्यन्ति प्रभिवनी

टीका

2

टीका ४
अमर२०४

करविहलपदसाहचर्या स्त्रीपुंनपुंसके यानि कचित्तस्य स्त्रीपुंनपुंसकस्य विशेषविधिः विशेषोपादानं तस्मा-
-त्स्त्रीपुंनपुंसकं ज्ञेयं यथा द्यौ दिवौ द्वे स्त्रियां क्लीबे त्रिपिष्टपं मेरौ स्त्री तु दृहमिः पुमान् रोचिष्णोश्चिह्नमे क्लीबे
इत्यादि ॥ इति लक्षणीयोर्थः ॥ भेदाख्यानाय ति अत्र नामलिंगानुशासने यथा अमरसिंहेन भिन्नलिंगानां
नाम्नां द्वंद्वो न कृतः एकशेषश्च न कृतः कथंभूतानां नाम्नां अनुक्तानां तथात्र भिन्नलिंगानां क्रमात् कृ-
-ते संक्रा न कृतः कस्मै प्रयोजनाय भेदाख्यानाय इत्यन्वयः नामा भिन्नतेषां भिन्नलिंगानां नाम्नां द्वंद्वः समा-

देवता देवता

-सो न कृतः देवता परवल्लिंगते वस्मात् अमराः इति नोक्तम् एकलिंगानां न कृतः एव यथा स्वर्गनाकत्रिदिव-
-त्रिदशालयाः इति कथंभूतानां भिन्नलिंगानां अनुक्तानां स्थानांतरे निर्दिष्टानां स्थानांतरे ॥
अयुक्तानां भिन्नलिंगानामपि कृत एव यथा अप्सरो यक्षरक्षोगंधर्वकिन्नर इति स्थानांतरनिर्देशः ॥

४४
रामनी

3

स्त्रियां कुक्कुटपक्षस्तनौ कृतो यातरावसी इति एवं भिन्नलिंगानां एकशेषो न कृतः यथा खंजनः श्या
वशोणनमाः इत्यत्र खश्यावशोणैस्तनभवसी इति न कृते एकलिंगानां तु एकशेषोपि कृतः यथाऽऽजना
विस्फुहरक्षाग इति कथं भ्रातानां भिन्नलिंगानां अनुक्तानाम स्थानांतरे ऽनिर्दिष्टानां स्थानांतरे
निर्दिष्टानां तु भिन्नलिंगानामपि एकशेषः कृत एव यथा मातापितरौ पितरौ स्थानांतरनिर्दि
शस्तु जनपित्रौप्र स्मर्ताता तत्र स्तु जननकः पिता इति तथा ल तेषां क्रमात् कृते क्रमं विना भिन्न
लिंगानां संकरेण कृतः स्त्रीपुंनपुंसकानि क्रमेण वर्जितानि तेषु क्रमे [illegible]
न्नैकशेषेण शंकरः कृतोत्र भिन्नलिंगानाम् अनुक्तानां क्रमाहृते ऽपवद्यमाने कृतो तरीय

टी०५
ऋ०

कस्त्लसंकरेनदोषइतिभावः संकरोनामभिन्नलिंगामिश्रत्तस्यथास्तवइतिपुलिंगमुक्त्वास्तोत्रंपुंसक

मुक्त्वा स्तुतिः स्तुरितिस्त्रीलिंगाबुक्तौन स्तुतिस्तोत्रेस्तवोनुतिरितिकृतंएवंजन्तुर्जननजन्मानिइतिनपुंस

कलिंगंनिरूप्यजनिकत्यरितिस्त्रीलिंगाबुक्तौ इवर्णादुक्तेः यत्स्वामिनोक्तम्॥एतच्चक्रमादेशेत

१२ तंत्रेमहाश्लोकादेकमनात्रेविशेषितंतत्रान्तकानामभिन्नलिंगानांहूंहूदयः कृताएवयथावर्गपृथ्वी

३६ भानु ओषधीसादोहूंहूसंकरेभात्रद्वावेकरोषश्चकृता इतितच्चुंतंकृत्यहिमध्वीपरेस्वादिनि

वीहिपिमात्रादावत्रनिर्वाहएवतत्रक्रमभात्रस्याऽप्रतिपिपादयिषितत्वात्अतएवास्मदुक्तरलोगंवैकिन्नरा

स्त्यादावप्यनिर्वाहः यदपित्रपाध्यायस्यक्रमादुत्तइत्येतन्मैत्रमतत्वनः क्रमेणहतेपरिहाराप्यापादयेयेत्र

वतिव्यग्रमदितिस्वामितदपिन परीतार्ड्सम्न्यानस्पतिवीजत्वादम्भदुक्ताटीका नस्यसामंजस्यात्॥ ६॥

५राम

अथाल्पलिंगानां समाहारस्त्रिलिंगी तत्र त्रिलिंगीतिपदं द्वैयमितिवदि भाष्यते यथा त्रिषु स्फुलिंगो

ऽग्निकणः न्यायसिद्धं चैतत् त्रिलिंगविधिरितिस्यार्थो नत्वस्यासंभवाद्योगात्त्व ॥ स्त्रीपुंसौ मिथुनं तत्

द्वंद्वयोरितिपदं द्वेयम् यथा द्वयोः क्ष्वालकीलौ ॥ द्वयोरिति द्विशब्दप्रयोगोपलक्षणं तेन न द्विहीन

प्रशावेसर्वे द्वंद्व यही नेकुकुंदरे ऽत्यादि प्रपद्यते तथा निषिद्धलिंगं यस्यान्त्रिषिद्धलिंगं चंद्रशेषा

र्थं ज्ञेयलिंगकं ज्ञेयम् इदमपि न्यायसिद्धम् विशेषनिषेधे शेषाभावानुज्ञानात् यथावज्रमस्त्रीति तु

र्नेपस्यत त्वंतं ख्यपश्चादि येस्यतद्यथादि त्रिलिंग्यां त्रिष्वितिपदं त्वंतं वृत्रयादि नाम पदं लिंगपदं स

र्वनामपदम् व्यपरं वपूर्वोन्यपिन भवति किंतु तत्र चापि नगरीत्वमरावती वाप शीघ्रं त्वरितमितिचना

रामजी
रामजी ममत

नामपदं पुंसित्वं तद्धि: शासंवा प्यत्रि सुद्धवेति लिंगपदं तस्यतु त्रियेति सर्वनामपदं वातु पुंसी
त्यतायपद अयपशब्दो अयोशब्दोस्याप्युपलक्षणम् यथानुक्रोशो पस्पो हंसः ॥ इति श्री
अमरकोशटीका पंचाप्रश्नो का नाम संपूर्णाः यादृशं पुस्तकं दृष्टं तादृशं लिखितं मया य
दि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥ १ ॥